

ACADEMIC SPECTRUM

3-Son (2026-yil, Mart)

Ilmiy-metodik jurnal
Научно методический журнал
Scientific and Methodical Journal

BUXORO - 2026

ACADEMIC SPECTRUM

Ilmiy-metodik jurnal
Научно методический журнал
Scientific and Methodical Journal

№3-Son (2026-yil, Mart)

**Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Buxoro viloyat Axborot va Ommaviy
komunikatsiyalar boshqarmasi tomonidan 2025-yil 26-dekabrdagi
№1273056 sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan**

BOSH MUHARRIR:

Axmadov Nazirjon Rahmat o‘g‘li

Psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A‘ZOLARI

Кулешов Валерий Владимирович - pedagogika fanlari doktori, professor
Rossiya Fanlar akademiyasining akademigi (Ukraina).

Andriyenko Yelena Vasilyevna - pedagogika fanlari doktori, professor
(Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va
texnologiya ta‘limi instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Romm Tatyana Aleksandrovna - pedagogika fanlari doktori, professor
(Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta‘lim
instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Eko Sri Margianti - Gunadarma universtiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori,
professor (Indoneziya).

Zaripov Lochin Rustamovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
(O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy
ta‘limni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot markazi, O‘quv-uslubiy faoliyatni
takomillashtirish boshqarma boshlig‘i).

Nazarov Akmal Mardonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
(Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasini mudiri).

Rustamov Shavkat Shuhrat o‘g‘li - psixologiya fanlari doktori (DSc), (Buxoro
davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasini dotsenti).

Ganjiyev Feruz Furqatovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), (Buxoro
davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasini dotsenti).

Ismatova Dilafroz Tuymuratovna - psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa
doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasini dotsenti).

Muxlisov Sodikjon Saidjonovich - pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
(PhD), (Buxoro davlat universiteti “Axborot tizimlari va raqamli texnologiyalar
kafedrasini dotsenti).

Tilavov Muxtor Hasan o‘g‘li - psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
(PhD), (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasini dotsenti).

Mas‘ul kotib:

Dehqonboyev Shohjahan Oybek o‘g‘li – Buxoro davlat universiteti
Psixologiya kafedrasini o‘qituvchisi

EDITOR-IN-CHIEF:

Akhmadov Nazirjon Rahmat o‘g‘li

Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor.

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Kuleshov Valery Vladimirovich — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Sciences (Ukraine).

Andrienko Elena Vasilyevna — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of Physics, Mathematics, Information and Technological Education, Novosibirsk, Russia).

Romm Tatyana Aleksandrovna — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of History, Humanities and Social Education, Novosibirsk, Russia).

Eko Sri Margianti — Rector of Gunadarma University, Doctor of Economic Sciences, Professor (Indonesia).

Zarirov Lochin Rustamovich — Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Research Center for the Development of Higher Education under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan, Head of the Department for Improving Educational and Methodological Activities).

Nazarov Akmal Mardonovich — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor, Head of the Department of Psychology, Bukhara State University.

Rustamov Shavkat Shuhrat o‘g‘li — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor, Department of Psychology, Bukhara State University.

Ganjiyev Feruz Furqatovich — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor, Department of Psychology, Bukhara State University

Ismatova Dilafruz Tuymuratovna — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor, Department of Psychology, Bukhara State University.

Mukhlisov Sodiqjon Saidjonovich — Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Information Systems and Digital Technologies, Bukhara State University.

Tilavov Mukhtor Hasan o‘g‘li — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor, Department of Psychology, Bukhara State University.

EXECUTIVE SECRETARY:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o‘g‘li — Lecturer, Department of Psychology, Bukhara State University.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Ахмадов Назирджон Рахмат угли
доктор философии по психологии (PhD), доцент.

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Кулешов Валерий Владимирович — доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии наук (Украина).

Андриенко Елена Васильевна — доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт физики, математики, информационного и технологического образования, г. Новосибирск, Россия).

Ромм Татьяна Александровна — доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт истории, гуманитарного и социального образования, г. Новосибирск, Россия).

Еко Sri Margianti — ректор Университета Гунадарма, доктор экономических наук, профессор (Индонезия).

Зариров Лочин Рустамович — доктор педагогических наук (DSc), профессор (Научно-исследовательский центр развития высшего образования при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан, начальник управления по совершенствованию учебно-методической деятельности).

Назаров Акмал Мардонович — доктор психологических наук (DSc), профессор, заведующий кафедрой «Психология» Бухарского государственного университета.

Рустамов Шавкат Шухрат угли — доктор психологических наук (DSc), доцент кафедры «Психология» Бухарского государственного университета.

Ганджиев Феруз Фуркатович — доктор психологических наук (DSc), доцент кафедры психологии Бухарского государственного университета

Исматова Дилафруз Туймуратовна — доктор философии по психологии (PhD), доцент кафедры «Психология» Бухарского государственного университета.

Мухлисов Содикжон Саиджонович — доктор философии по педагогическим наукам (PhD), доцент кафедры «Информационные системы и цифровые технологии» Бухарского государственного университета.

Тилавов Мухтор Хасан угли — доктор философии по психологии (PhD), доцент кафедры «Психология» Бухарского государственного университета.

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Дехконбоев Шохжахон Ойбек угли — преподаватель кафедры «Психология» Бухарского государственного университета.

faoliyati kengaytirilayotgani, hududlarda zamonaviy formatdagi pedagogik mahorat markazlari ish boshlashi, situatsion trening va virtual laboratoriyalar joriy qilinishi qayd etilgan. Bularning barchasi pedagogni real faoliyatga yaqin sharoitda tayyorlashga ehtiyoj ortayotganini ko'rsatadi. Aynan loyihaviy yondashuv nazariya bilan amaliyot o'rtasidagi uzilishni kamaytirib, bo'lajak o'qituvchining fasilitatorlik roli uchun zarur tajribani shakllantirish imkonini beradi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi ta'lim sifati bilan ham bog'liq. Jahon banki va UNESCO UISning 2024 yilgi Uzbekistan Learning Poverty Brief hujjatiga ko'ra, O'zbekistonda kech boshlang'ich yoshdagi bolalarning 32 foizi matni o'qib tushunish bo'yicha minimal darajaga erisha olmayapti; bu ko'rsatkich Yevropa va Markaziy Osiyo o'rtacha darajasidan 17 foiz punktga yomonroq. Bunday natijalar ta'lim jarayonida o'quvchi faolligi, individual ehtiyojlar, hamkorlik va amaliy o'rganishga tayangan yangi pedagogik yondashuvlarni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Fasilitatorlikka tayyor o'qituvchi aynan shu vazifani bajaradi: u o'quvchini passiv tinglovchi emas, faol ishtirokchi sifatida ta'lim jarayoniga jalb qiladi. Shu bois, bo'lajak o'qituvchilarni loyihaviy yondashuv asosida fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash mexanizmini takomillashtirish bugungi kunda nafaqat nazariy, balki bevosita amaliy ahamiyatga ega ilmiy muammodir.

Kirish. XXI asr ta'lim tizimi tubdan transformatsiyalanayotgan davrni boshdan kechirmoqda. Globallashuv, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va bilim iqtisodiyotining shakllanishi natijasida an'anaviy "o'qituvchi–tinglovchi" modeli o'z ahamiyatini yo'qotib, o'quvchi markazli, hamkorlikka asoslangan, faol ta'lim paradigmasiga o'rin bo'shatmoqda. Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilar faoliyatini boshqaruvchi, ularni mustaqil izlanishga yo'naltiruvchi, refleksiya va muloqot muhitini yaratib beruvchi fasilitator sifatida qaralmoqda. Bu esa pedagog kadrlarni tayyorlash tizimida yangi kompetensiyalarni shakllantirishni talab etadi.

Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim sifatini oshirish bevosita o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalariga bog'liq. OECDning "Education 2030" konsepsiyasida o'qituvchilarning fasilitatorlik, hamkorlikni tashkil etish va individual yondashuvni ta'minlash kompetensiyalari asosiy ko'nikmalar qatorida qayd etilgan. UNESCO hisobotlariga ko'ra, samarali ta'lim tizimlari aynan o'quvchi faolligini oshiruvchi, muammoli vaziyatlarga asoslangan va loyihaviy yondashuvni qo'llaydigan pedagogik modellarga tayanadi. Shu bilan birga, dunyoda 2030 yilga qadar millionlab yangi o'qituvchilarga ehtiyoj mavjudligi qayd etilib, ularning sifat jihatidan yangi pedagogik rollarga mos bo'lishi zarurligi ta'kidlanadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda keng ko'lamlislohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, pedagogik oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini modernizatsiya qilish, amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni kuchaytirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish bo'yicha muhim qarorlar qabul qilindi. Ta'limni rivojlantirish strategiyalarida o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish, ularni ijodiy va mustaqil fikrlaydigan shaxs sifatida shakllantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Biroq amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, ko'plab bo'lajak o'qituvchilar hali ham an'anaviy o'qitish usullariga tayanmoqda, bu esa ularning fasilitatorlik faoliyatiga to'liq tayyor emasligini ko'rsatadi.

Mazkur muammoni hal etishda loyihaviy yondashuv muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Loyiha asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarda mustaqil fikrlash, muammoni hal etish, jamoaviy faoliyat yuritish, kommunikativ va refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar (J. Dewey, W. Kilpatrick, B. Blumenfeld va boshqalar) loyihaviy ta'limning o'quvchilarda chuqur tushunish, motivatsiya va amaliy kompetensiyalarni shakllantirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi. Ayniqsa, pedagogik ta'lim jarayonida loyihaviy yondashuvni qo'llash bo'lajak o'qituvchilarni real kasbiy vaziyatlarga yaqin sharoitda tayyorlash imkonini beradi.

Fasilitatorlik faoliyati esa aynan shunday ko'nikmalarni talab etadi. Fasilitator o'quv jarayonida bilimni tayyor holda bermaydi, balki o'quvchilarni bilimni mustaqil ravishda kashf etishga yo'naltiradi, ularning o'zaro hamkorligini tashkil etadi va har bir ishtirokchining fikrini qadrlaydi. Demak, bo'lajak o'qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash uchun ularni faollashtiruvchi, interaktiv va amaliy yondashuvlar asosida o'qitish zarur. Shu nuqtai nazardan, loyihaviy yondashuv

orqali fasilitatorlik kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy muammo sifatida qaraladi.

Shunday qilib, ushbu tadqiqotning maqsadi — loyihaviy yondashuv asosida kelajak o‘qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash mexanizmini ilmiy jihatdan asoslash va uni takomillashtirish yo‘llarini ishlab chiqishdan iborat. Mazkur yo‘nalish ta’lim sifatini oshirish, pedagoglarning zamonaviy rolini shakllantirish va raqamli hamda innovatsion ta’lim muhitiga moslashuvchan kadrlar tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili. Mazkur mavzu bo‘yicha ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, kelajak o‘qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash masalasi bir necha o‘zaro bog‘liq nazariy yo‘nalishlar kesishgan nuqtada shakllangan. Birinchi yo‘nalish loyihaviy yondashuvning falsafiy-pedagogik asoslari bilan bog‘liq bo‘lib, bu borada xorijiy olimlar orasida, avvalo, J. Dewey va W. H. Kilpatrickning qarashlari alohida o‘rin tutadi. Dewey ta’limni tayyor bilimni uzatish jarayoni emas, balki tajriba, muammo va faol izlanish orqali quriladigan ijtimoiy-amaliy jarayon sifatida talqin qilgan; uning fikricha, o‘quvchi bilimni faqat faol ishtirok va reflektiv tafakkur orqali egallaydi. Kilpatrick esa mazkur g‘oyalarni rivojlantirib, “project method”ni o‘quvchining maqsadga yo‘naltirilgan, amaliy natija beruvchi va shaxsiy qiziqishga tayangan faoliyati sifatida izohladi. Shu bois loyihaviy yondashuvning ilk nazariy asoslaridayoq o‘qituvchi markazidagi emas, balki o‘quvchi faolligi, hamkorlik va mustaqil qaror qabul qilishga tayangan model ko‘zga tashlanadi. Bu esa bugungi fasilitator-o‘qituvchi konsepsiyasining tarixiy ildizlari aynan pragmatik pedagogik tafakkurga borib taqalishini ko‘rsatadi.

Ikkinchi muhim yo‘nalish fasilitatorlik faoliyatining psixologik-pedagogik mazmunini yorituvchi ishlardir. Bu yerda L. S. Vygotskiyning ijtimoiy-konstruktivistik qarashlari alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u bilish jarayonining ijtimoiy tabiatini, rivojlanishning hamkorlik va muloqot orqali yuz berishini asoslab berdi. Uning yaqin rivojlanish zonasi haqidagi konsepsiyasi ta’limda o‘qituvchining rolini tayyor javob beruvchi emas, balki o‘quvchining yangi bilimga ko‘tarilishiga ko‘maklashuvchi subyekt sifatida tushunishga imkon yaratdi. Keyinchalik C. Rogersning gumanistik pedagogik qarashlari bu modelni yanada chuqurlashtirib, o‘qituvchini psixologik xavfsiz, qo‘llab-quvvatlovchi va ochiq muloqotga asoslangan ta’lim muhitini yaratuvchi fasilitator sifatida tavsifladi. Rogers uchun o‘qitishning samaradorligi nazorat va bosim bilan emas, balki ishonch, empatiya va o‘quvchining ichki faolligini uyg‘otish bilan belgilanadi. Shunday qilib, xorijiy tadqiqotlarda fasilitatorlik faoliyati o‘quvchini mustaqil fikrlashga undash, uning ichki motivatsiyasini qo‘llab-quvvatlash va guruh hamkorlikni boshqarish bilan chambarchas bog‘liq holda talqin qilinadi.

Loyihaviy yondashuvning zamonaviy talqinlari ham aynan shu nuqtani mustahkamlaydi. So‘nggi yillardagi xalqaro sharhlar va empirik tadqiqotlarda project-based learning nafaqat predmet bo‘yicha bilimlarni mustahkamlashi, balki avtonomiya, hamkorlik, kommunikativ faollik, tanqidiy fikrlash va muammoni hal etish kabi kompleks kompetensiyalarni rivojlantirishi ko‘rsatilgan. Xususan, oliy ta’limdagi loyihaviy ta’limga bag‘ishlangan sharhlar ushbu yondashuv talabalarning o‘quv natijalari, mustaqil ishlash qobiliyati va amaliy faoliyatga tayyorgarligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini qayd etadi. 2023 yilgi yirik empirik tadqiqotlar ham an’anaviy o‘qitish bilan qiyoslaganda, PBL akademik yutuqlar, affektiv munosabat va tafakkur ko‘nikmalarini sezilarli darajada yaxshilashini ko‘rsatgan. Demak, loyihaviy yondashuvni kelajak o‘qituvchilar tayyorgarligiga tatbiq etish nafaqat metodik eksperiment, balki xalqaro ilmiy dalillar bilan tasdiqlangan samarali modeldir. Ayniqsa, bu model fasilitatorlik uchun zarur bo‘lgan jarayonni boshqarish, guruh ichida rollarni muvofiqlashtirish, fikrlar xilma-xilligini qo‘llab-quvvatlash va natijaga yo‘naltirilgan refleksiyaning tashkil etish kabi amaliy ko‘nikmalarni shakllantiradi.

Rus pedagogik maktabida mazkur muammo asosan metod loyihasi, kompetentlik yondashuvi va zamonaviy pedagogik texnologiyalar doirasida o‘rganilgan. E. S. Polatning ishlarida metod proyektov didaktik maqsadga muammoni batafsil ishlab chiqish orqali erishish, yakunda esa amaliy va sezilarli natija olishga qaratilgan texnologiya sifatida izohlanadi. Bu ta’rifning o‘zidayoq loyiha faoliyati bilimni qayta aytib berishga emas, balki faoliyat natijasi, qaror va mahsulotga yo‘naltirilgani ko‘rinadi. G. K. Selevko zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tizimlashtirar ekan, loyiha asosidagi

o‘qitishni talabning mustaqil, ijodiy va refleksiv faolligini kuchaytiruvchi texnologiya sifatida baholaydi. A. V. Xutorskoy va I. A. Zimnyaya esa kompetentlik yondashuvi doirasida oliy ta’limning asosiy vazifasi tayyor bilimni o‘zlashtirishdan ko‘ra, kasbiy faoliyatda qo‘llanadigan universal va maxsus kompetensiyalarni shakllantirish ekanini ta’kidlaydilar. Shu ma’noda, rus olimlarining qarashlari loyihaviy yondashuvni fasilitatorlikka tayyorgarlikning metodik asosi bilan bog‘laydi: bo‘ljak o‘qituvchi o‘z faoliyatini tashkil etuvchi, hamkorlikni boshqaruvchi, ta’limiy vaziyatni modellashtiruvchi va talabning ichki resurslarini faollashtiruvchi shaxs sifatida tayyorlanishi zarur.

Adabiyotlar tahlili yana bir muhim jihatni ko‘rsatadi: ko‘pgina xorijiy va rus tadqiqotchilar loyiha faoliyatini oddiy metod emas, balki o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar modelini o‘zgartiruvchi pedagogik mexanizm sifatida ko‘radilar. Ya’ni loyiha jarayonida o‘qituvchi nazorat qiluvchi subyektdan ko‘ra ko‘proq yo‘naltiruvchi, maslahat beruvchi, muvofiqlashtiruvchi va refleksiyani tashkil etuvchi fasilitatorga aylanadi. Aynan shu nuqtada “loyihaviy yondashuv” va “fasilitatorlik faoliyati” tushunchalari bir-biriga tutashadi. Chunki loyiha topshiriqlarini bajarish davomida talaba mustaqil maqsad qo‘yadi, muammoni tahlil qiladi, hamkorlari bilan muloqotga kirishadi, qarorlar qabul qiladi, natijani taqdim etadi va baholaydi; o‘qituvchi esa bu jarayonning har bir bosqichida tayyor yechim berishdan ko‘ra, sharoit yaratadi. Shu bois, adabiyotlarda fasilitatorlik kompetensiyasining tarkibiy qismlari sifatida kommunikativ madaniyat, refleksivlik, moslashuvchanlik, empatiya, guruh dinamikasini boshqarish, muammoli vaziyatlarni konstruktiv hal etish va ta’limiy hamkorlikni yo‘lga qo‘yish kabi ko‘rsatkichlar alohida qayd etiladi. Bu ko‘rsatkichlarning deyarli barchasi loyiha faoliyatida tabiiy ravishda shakllanishi mumkin bo‘lgan sifatlar sirasiga kiradi.

Shu bilan birga, tahlil shuni ham ko‘rsatadiki, mavjud ilmiy manbalarda loyihaviy yondashuvning umumiy didaktik imkoniyatlari ancha keng yoritilgan bo‘lsa-da, aynan kelajak o‘qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash mexanizmini bosqichma-bosqich, komponentlar, mezonlar va pedagogik shart-sharoitlar asosida takomillashtirish masalasi yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Xorijiy adabiyotlarda ko‘proq PBLning natijalari va samaradorligi o‘rganilgan bo‘lsa, rus tadqiqotlarida metodik tavsif va kompetentlik yondashuvi ustunlik qiladi. Biroq bo‘ljak o‘qituvchining aynan fasilitator sifatidagi kasbiy pozitsiyasi, loyiha asosidagi tayyorgarlikning diagnostik ko‘rsatkichlari, refleksiv-amaliy mexanizmlari va oliy pedagogik ta’lim sharoitidagi tatbiq modeli hali ham chuqurlashtirilishi lozim bo‘lgan ilmiy yo‘nalish bo‘lib qolmoqda. Demak, mavzu bo‘yicha mavjud adabiyotlar mazkur tadqiqot uchun mustahkam nazariy poydevor yaratadi, biroq pedagogik oliy ta’limda loyihaviy yondashuv orqali fasilitatorlikka tayyorlash mexanizmini takomillashtirishga qaratilgan maxsus model ishlab chiqish zaruratini ham yaqqol namoyon etadi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda loyihaviy yondashuv orqali kelajak o‘qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash mexanizmini takomillashtirishning samaradorligini aniqlash maqsadida empirik tadqiqot olib borildi. Tadqiqot dizayni eksperimental xarakterga ega bo‘lib, unda nazorat va tajriba guruhlarini o‘rtasida taqqoslash amalga oshirildi. Tadqiqot 2 bosqichda — dastlabki diagnostika (pre-test) va korreksion-ta’limiy ta’sirdan keyingi yakuniy diagnostika (post-test) shaklida tashkil etildi. Tadqiqotda jami 64 nafar pedagogika yo‘nalishi talabalari ishtirok etdi, ular teng ravishda nazorat (n=32) va tajriba (n=32) guruhlariga ajratildi.

Tadqiqot jarayonida O‘zbekiston ta’lim tizimida keng qo‘llaniladigan hamda ilmiy asoslangan psixologik-pedagogik metodikalardan foydalanildi. Xususan, fasilitatorlik faoliyatining muhim komponentlarini aniqlash uchun quyidagi metodikalar tanlandi:

“Kommunikativ va tashkilotchilik qobiliyatlari” (KOC-2) testi – shaxsning muloqotga kirishuvchanligi va guruhni boshqarish qobiliyatini aniqlash;

K. Zamfir (A. Rean modifikatsiyasi) motivatsiya diagnostikasi – kasbiy motivatsiya va ichki rag‘bat darajasini baholash;

Refleksivlik darajasini aniqlash metodikasi (A.V. Karpov) – shaxsning o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash qobiliyatini o‘rganish;

Pedagogik kompetensiyalarni baholash anketasi (moslashtirilgan variant) – fasilitatorlikka xos ko‘nikmalarni aniqlash.

Mazkur metodikalar asosida talabalarning fasilitatorlikka tayyorgarligi uch mezon (kommunikativ, reflektiv va motivatsion) bo'yicha past, o'rta va yuqori darajalarda baholandi. Olingan natijalar SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) dasturi yordamida qayta ishlanib, foizli taqsimot va dinamik o'zgarishlar aniqlashtirildi.

Tajriba bosqichida esa tajriba guruhida loyihaviy yondashuv asosida maxsus ishlab chiqilgan pedagogik dastur joriy etildi. Ushbu dastur doirasida talabalar kichik guruhlarda ishlash, muammoli vaziyatlarni hal etish, mini-loyihalar ishlab chiqish, taqdimotlar o'tkazish va reflektiv tahlil qilish faoliyatlariga jalb qilindi. O'qituvchi esa an'anaviy nazoratchi emas, balki fasilitator sifatida faoliyat olib bordi.

Quyida dastlabki va yakuniy diagnostika natijalari SPSS dasturi asosida qayta ishlanib, jadval ko'rinishida keltirilgan:

1-jadval.

Dastlabki diagnostika natijalari (pre-test, %)

Ko'rsatkich darajasi	Nazorat guruhi (n=32)	Tajriba guruhi (n=32)
Past	34 %	36 %
O'rta	44 %	42 %
Yuqori	22 %	22 %

Mazkur natijalar shuni ko'rsatadiki, tadqiqot boshlanishida har ikkala guruhda fasilitatorlik kompetensiyalari deyarli bir xil darajada bo'lib, past va o'rta darajalar ustunlik qilgan.

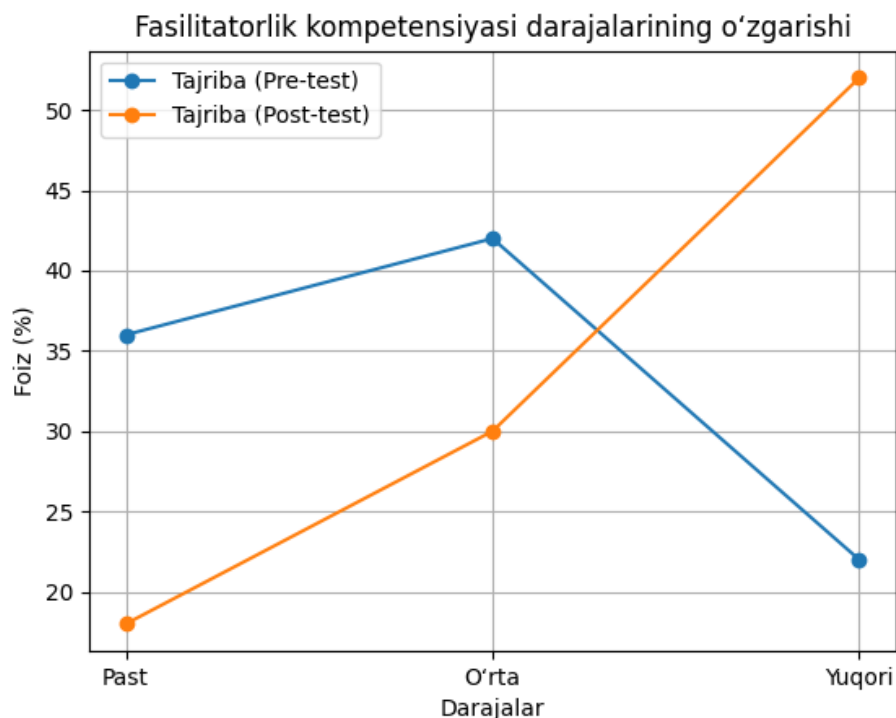
2-jadval.

Yakuniy diagnostika natijalari (post-test, %)

Ko'rsatkich darajasi	Nazorat guruhi (n=32)	Tajriba guruhi (n=32)
Past	28 %	18 %
O'rta	46 %	30 %
Yuqori	26 %	52 %

Yakuniy natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, tajriba guruhida yuqori darajadagi ko'rsatkichlar sezilarli darajada oshib, 22 foizdan 52 foizgacha ko'tarilgan, ya'ni 30 foizlik ijobiy o'sish kuzatilgan. Shu bilan birga, past darajadagi ko'rsatkichlar 36 foizdan 18 foizgacha kamaygan. Nazorat guruhida esa o'zgarishlar nisbatan kam bo'lib, bu loyihaviy yondashuv asosida olib borilgan pedagogik ta'sirning samaradorligini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, olingan natijalar loyihaviy yondashuv orqali kelajak o'qituvchilarda fasilitatorlik faoliyatiga xos bo'lgan kommunikativlik, reflektivlik va ichki motivatsiya kabi muhim kompetensiyalarni samarali shakllantirish mumkinligini ko'rsatdi. Bu esa mazkur yondashuvni pedagogik ta'lim jarayoniga keng joriy etish zarurligini ilmiy asoslab beradi.

Mazkur grafik diagramma tajriba guruhidagi fasilitatorlik kompetensiyalarining dastlabki (pre-test) va yakuniy (post-test) holatlarini o'zaro taqqoslash asosida tuzilgan bo'lib, unda uchta daraja — past, o'rta va yuqori ko'rsatkichlar dinamikasi aks ettirilgan. Diagrammadan ko'rinib turibdiki, tajriba boshlanishida past va o'rta darajadagi ko'rsatkichlar ustunlik qilgan bo'lsa, yakuniy bosqichda bu holat sezilarli darajada o'zgargan.

Xususan, past darajadagi ko'rsatkichlar 36 foizdan 18 foizgacha kamaygani talabalar faoliyatida salbiy yoki sust rivojlangan fasilitatorlik ko'nikmalari qisqarganini anglatadi. Shu bilan birga, o'rta darajadagi ko'rsatkichlarning 42 foizdan 30 foizgacha pasayishi ularning yuqori bosqichga o'tganini ko'rsatadi. Eng muhim natija esa yuqori darajadagi ko'rsatkichlarning 22 foizdan 52 foizgacha oshganidir, bu esa loyihaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarda fasilitatorlik kompetensiyalarini sezilarli darajada rivojlantirganini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, diagramma natijalari metodologiyada qo'llanilgan loyihaviy yondashuvning samaradorligini yaqqol namoyon etadi. Bu yondashuv talabalarni faollashtirish, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, jamoaviy ishlash va refleksiv tahlil ko'nikmalarini shakllantirish orqali bo'lajak o'qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlashda muhim pedagogik vosita ekanini isbotlaydi.

Muhokama. Mazkur tadqiqot natijalari loyihaviy yondashuv orqali kelajak o'qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash jarayonining samaradorligini ilmiy jihatdan asoslash imkonini berdi. Empirik ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, an'anaviy o'qitish shakllaridan farqli ravishda, loyiha asosida tashkil etilgan ta'lim muhiti talabalarni passiv bilim oluvchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Bu esa o'z navbatida fasilitatorlik faoliyati uchun zarur bo'lgan kommunikativlik, refleksivlik va ichki motivatsiya kabi komponentlarning kompleks rivojlanishini ta'minlaydi. Tadqiqot davomida aniqlangan ijobiy dinamik o'zgarishlar, xususan, yuqori darajadagi ko'rsatkichlarning sezilarli oshishi, loyiha asosidagi ta'limning nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham samarali ekanini tasdiqlaydi.

Olingan natijalar xorijiy va rus olimlarining ilmiy qarashlari bilan uyg'unlik kasb etadi. Xususan, J. Dewey va W. Kilpatrick tomonidan asoslab berilgan faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim modeli hamda C. Rogersning gumanistik yondashuvi o'qituvchini fasilitator sifatida talqin qilish zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu nazariyalar doirasida o'qituvchi bilimni tayyor shaklda beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etuvchi va boshqaruvchi subyekt sifatida qaraladi. Tadqiqot natijalari

ham aynan shu fikrni amaliy jihatdan tasdiqladi: loyihaviy yondashuv asosida ishlagan tajriba guruhida talabalar o‘z faoliyatlarini mustaqil rejalashtirish, muammoli vaziyatlarni hal etish va guruh bilan samarali hamkorlik qilish ko‘nikmalarini namoyon etdilar.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari L.S. Vygotskiyning ijtimoiy-konstruktivistik nazariyasini ham yana bir bor tasdiqlaydi. Ya‘ni, bilimlar individual emas, balki ijtimoiy hamkorlik jarayonida shakllanadi va rivojlanadi. Loyihaviy faoliyat aynan shu hamkorlik muhitini yaratadi: talabalar birgalikda muammoni tahlil qiladi, fikr almashadi, qaror qabul qiladi va yakuniy natijani ishlab chiqadi. Bu jarayonda o‘qituvchi esa fasilitator sifatida yo‘naltiruvchi, maslahat beruvchi va refleksiyaning tashkil etuvchi rolni bajaradi. Natijada, o‘quv jarayoni subyekt-subyekt munosabatlari asosida qurilib, talabalarning faol ishtiroki ta‘minlanadi.

Tadqiqot davomida aniqlangan yana bir muhim jihat shundan iboratki, loyihaviy yondashuv talabalarning faqat bilim darajasini emas, balki ularning shaxsiy va kasbiy sifatlarini ham rivojlantiradi. Xususan, talabalar orasida liderlik, tashabbuskorlik, mas‘uliyatlilik va reflektiv fikrlash ko‘nikmalarining shakllanishi kuzatildi. Bu esa fasilitatorlik faoliyatining muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi. Demak, loyihaviy yondashuv bo‘lajak o‘qituvchini faqat metodik jihatdan emas, balki shaxs sifatida ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Biroq tadqiqot natijalari ayrim muammoli jihatlarni ham ko‘rsatdi. Xususan, dastlabki bosqichda talabalar loyihaviy faoliyatga to‘liq moslasha olmaganligi, mustaqil ishlashda qiyinchiliklar kuzatilgani va reflektiv tahlil ko‘nikmalari yetarli darajada shakllanmaganligi aniqlandi. Bu holat ularning ilgari asosan an‘anaviy, reproduktiv ta‘lim shakllarida o‘qiganligi bilan izohlanadi. Shu bois loyihaviy yondashuvni samarali joriy etish uchun bosqichma-bosqichlik, metodik qo‘llab-quvvatlash va fasilitator-o‘qituvchilarning o‘zlari ham maxsus tayyorgarlikdan o‘tishi zarurligi ayon bo‘ldi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari loyihaviy yondashuv orqali kelajak o‘qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash mexanizmini takomillashtirish zarurligini va uning yuqori samaradorlikka ega ekanini ko‘rsatdi. Mazkur yondashuv ta‘lim jarayonida o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi munosabatlarni yangi bosqichga olib chiqib, hamkorlik, faollik va ijodkorlikka asoslangan muhitni shakllantiradi. Shu sababli, loyihaviy yondashuvni pedagogik oliy ta‘lim tizimiga keng joriy etish, uni metodik jihatdan boyitish va tizimli asosda qo‘llash bugungi kunning dolzarb ilmiy-amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, loyihaviy yondashuv orqali kelajak o‘qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash mexanizmini takomillashtirish zamonaviy pedagogik ta‘limning muhim va zarur yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. O‘tkazilgan nazariy tahlil va empirik tadqiqotlar asosida aniqlanishicha, an‘anaviy o‘qitish shakllari talabalarda asosan reproduktiv bilimlarni shakllantirsa, loyihaviy yondashuv esa ularning mustaqil fikrlash, muammoni hal etish, jamoaviy ishlash va reflektiv tahlil ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa fasilitatorlik faoliyatining asosiy tarkibiy komponentlari bilan bevosita bog‘liqdir.

Tadqiqot jarayonida olingan statistik natijalar loyihaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta‘lim jarayoni talabalarning fasilitatorlik kompetensiyalarini sezilarli darajada oshirganini ko‘rsatdi. Xususan, kommunikativlik, motivatsiya va reflektivlik darajalarida ijobiy o‘zgarish kuzatilib, yuqori darajadagi ko‘rsatkichlar ulushi keskin oshgani aniqlangan. Bu esa loyihaviy faoliyatning talabalarda nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko‘nikmalarni ham shakllantirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, tajriba guruhidagi natijalarning nazorat guruhiga nisbatan sezilarli farq qilishi qo‘llanilgan pedagogik mexanizmning ilmiy asoslangan va amaliy jihatdan samarali ekanini isbotlaydi.

Tadqiqot shuningdek, fasilitatorlik faoliyatini shakllantirish jarayoni kompleks yondashuvni talab qilishini ko‘rsatdi. Ya‘ni, bu jarayonda nafaqat metod va texnologiyalarni yangilash, balki o‘qituvchining kasbiy pozitsiyasini ham o‘zgartirish muhim ahamiyat kasb etadi. O‘qituvchi bilim beruvchi subyektdan ta‘lim jarayonini tashkil etuvchi, yo‘naltiruvchi va qo‘llab-quvvatlovchi fasilitatorga aylanishi lozim. Loyiha asosidagi ta‘lim aynan shu transformatsiyani ta‘minlay oladigan samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Shu asosda quyidagi ilmiy-amaliy xulosalar va tavsiyalar ishlab chiqildi: birinchidan, pedagogik oliy ta’lim muassasalarida loyihaviy yondashuvni tizimli ravishda joriy etish zarur; ikkinchidan, o’quv reja va dasturlarni fasilitatorlik kompetensiyalarini shakllantirishga yo’naltirish lozim; uchinchidan, talabalarning mustaqil va jamoaviy faoliyatini qo’llab-quvvatlovchi interaktiv muhit yaratish muhim; to’rtinchidan, pedagog-o’qituvchilarning o’zlari ham fasilitatorlik faoliyatiga tayyor bo’lishlari uchun maxsus malaka oshirish tizimini takomillashtirish talab etiladi.

Umuman olganda, loyihaviy yondashuv orqali kelajak o’qituvchilarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash mexanizmini takomillashtirish ta’lim sifatini oshirish, zamonaviy pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish va innovatsion ta’lim muhitini rivojlantirishda muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Mazkur yondashuvni keng joriy etish orqali ta’lim tizimida faol, ijodkor va moslashuvchan pedagog kadrlarni tayyorlash imkoniyati sezilarli darajada kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

Dewey J. Democracy and Education. – New York: Free Press, 1916. – 384 p.

Kilpatrick W.H. The Project Method. – New York: Teachers College, Columbia University, 1918. – 19 p.

Rogers C.R. Freedom to Learn. – Columbus: Charles Merrill Publishing Company, 1969. – 358 p.

Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press, 1978. – 159 p.

Blumenfeld P.C., Soloway E., Marx R.W. et al. Motivating Project-Based Learning: Sustaining the Doing, Supporting the Learning // Educational Psychologist. – 1991. – Vol. 26(3–4). – P. 369–398.

Thomas J.W. A Review of Research on Project-Based Learning. – San Rafael: Autodesk Foundation, 2000. – 46 p.

Polat E.S. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.: Академия, 2008. – 272 с.

Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

Зимняя И.А. Ключевые компетенции как результат образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – №5. – С. 34–42.

Axmedova Zarrina Jamilovna

*Psixologiya kafedrası katta o‘qituvchisi,
psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

TALABALARNING DUAL TA‘LIM TIZIMIGA MOSLASHUVINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Ushbu maqola bugungi kunda talabalarning dual ta‘lim tizimiga moslashuvini o‘rganishga, uning muhim xususiyatlari, maqsadlari, vazifalari, aniq afzalliklari va kamchiliklarini ko‘rib chiqishga, shuningdek an‘anaviy ta‘lim tizimidan ustuvorligi ya‘ni ustun jihatlari aniqlashga qaratilgan. Ushbu tadqiqot natijasida dual ta‘lim tizimi istiqbolli ekanligi, shu tufayli ta‘lim tashkilotlari dual ta‘lim tizimi orqali ko‘plab kelajak avlodni bilim, ko‘nikma va malakali kadrlar qilib tarbiyalanayotganligi risolada keltirilgan. Shuningdek, talabalar uchun dual ta‘lim kelajakka barqarorlik va ishonchni qozonish uchun ajoyib imkoniyat ekanligi haqida ham fikr-mulohazalar keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: dual ta‘lim, professional ta‘lim, dual trening, motivatsiya, korporativ etikasi, barqarorlik, bilimlar jamiyati.

Ахмедова Заррина Джамилевна

*старший преподаватель кафедры психологии,
доктор философии (PhD) по психологическим наукам*

TALABALARNING DUAL TA‘LIM TIZIMIGA MOSLASHUVINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Аннотация: данная статья направлена на изучение адаптации учащихся к системе двойного образования сегодня, рассмотрение его существенных особенностей, целей, задач, явных достоинств и недостатков, а также выявление аспектов приоритета, т. е. превосходства над традиционной системой образования. В трактате говорится, что в результате этого исследования система двойного образования является многообещающей, благодаря чему образовательные организации обучают через систему двойного образования большое количество будущих поколений знаниям, навыкам и квалифицированным кадрам. Также были высказаны мнения о том, что двойное образование для студентов-прекрасная возможность обрести стабильность и уверенность в будущем.

Ключевые слова: двойное образование, профессиональное образование, двойное обучение, мотивация, корпоративная этика, устойчивость, сообщество знаний.

Akhmedova Zarrina Jamilovna

*Senior Lecturer of the Department of Psychology,
Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences*

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF STUDENTS' ADAPTATION TO THE DUAL EDUCATION SYSTEM

Annotation: this article aims to study the adaptation of students to the dual education system today, to consider its important characteristics, goals, objectives, specific advantages and disadvantages, as well as to identify the dominant aspects of its priority from the traditional education system. As a result of this research, it is presented in the brochure that the dual education system is promising, thanks to which educational organizations are training future generations as knowledgeable, skilled, and qualified professionals, skills and qualified personnel. There have also been suggestions that dual education for students is a great opportunity to gain stability and confidence in the future.

Keywords: dual education, professional education, dual training, motivation, corporate ethics, sustainability, knowledge society.

Kirish. Bugungi kunda jamiyatning rivojlanishi inson hayotining iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va ma'naviy sohalarida faol namoyon bo'lib, ishlab chiqarish va iste'moldan tortib madaniyat, fan va ta'limgacha bo'lgan turli sohalarga ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunga kelib, dual ta'lim modeli Shvetsiya, Buyuk Britaniya, Yaponiya va Germaniya kabi mamlakatlarning ta'lim tizimlari tajribasi bilan tasdiqlangan dunyodagi yuqori malakali kadrlar tayyorlashning ilg'or shakllaridan biridir. Shuningdek, "Ta'lim to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga muvofiq yoshlarning kasblar va mutaxassisliklarni egallashga bo'lgan qiziqishlarini qo'llab-quvvatlash uchun keng imkoniyatlar yaratish hamda professional ta'lim tizimida dual ta'limni tashkil etish maqsadida Vazirlar Mahkamasining 29.03.2021 yildagi 163-son qarori qabul qilingan. Ta'limning ikki tomonlama shakli bo'yicha mutaxassislar tayyorlashning ijobiy tomonlari bu bevosita ta'limning ikki tomonlama shakli bo'yicha mutaxassislar tayyorlash talabalarning ish joyida amaliy mashg'ulotlarini ta'minlashdan iboratdir. Bu ularga amaliy tajriba orttirish va maktab hamda oliy ta'limning haqiqiy ta'lim muhitida qanday ishlashni tushunish imkonini beradi. Ta'lim tashkilotlarda uzoq yillik tajribasi va uni tashkil etishning tegishli sharoitida har xil turdagi pedagogik amaliyotni o'tkazish zarur shart-sharoitlarni yaratadi va bo'lajak pedagog xodimlar tomonidan ta'limning ikki tomonlama shaklini joriy etishni tezlashtiradi. Bu mutaxassis bakalavr ta'lim va kasbiy darajasiga ega bo'lgan mutaxassisning malaka xususiyatlariga muvofiq kasbiy faoliyat uchun yetarli miqdordagi bilim va ko'nikmalarni ta'minlashda yakuniy pedagogik amaliyot uni amalga oshirishning uzluksizligi va ketma-ketligini o'z ichiga olishi bilan izohlanadi. Har xil turdagi pedagogik amaliyot davomida boshlang'ich sinf o'qituvchilari bilan doimiy hamkorlik motivatsiyani shakllantirishni ta'minlaydi

Muhokama.O'tgan asrning 60-yillari oxirida Garvard universiteti professori Daniel Bell birinchi marta "dual ta'lim" tushunchasini kiritdi, u quyidagi fikrlarni ta'kidlab o'tdi: Insoniyat rivojlanishidagi ushbu yangi davr ba'zan axborot jamiyati yoki bilimlar jamiyati deb ataladi, chunki u bilim va bilim sohasida hal qiladigan vazifalarni hisobga olgan holda axborot, shuningdek xizmatlar jamiyati, chunki ushbu yangi jamiyatda ishlaydigan aholining tobora ko'proq qismi xizmat ko'rsatish sohasida ishtirok etmoqda. Shunga qaramay, bugungi kunda inson faoliyati asosidagi "axborot" va "bilim" tushunchalari birinchi o'ringa chiqmoqda. Ikkalasi ham ta'lim bilan bevosita bog'liq bo'lib, bu ikki tomonlama ta'lim ajralmas qismi bo'lgan dual ta'limni yangi tizimining paydo bo'lishini anglatadi. "Dual ta'lim" atamasini rossiyalik olim va pedagog Aleksandr Mixaylovich Novikov kiritgan. Rossiya ta'lim akademiyasi akademigi. A. M. Novikov o'zining monografiyasining annotatsiyasida shunday yozadi: "insoniyat o'z mavjudligining mutlaqo yangi davriga – Dual davrga keskin o'tdi. Siyosat, iqtisodiyot, madaniyat, ishda, har bir insonning shaxsiy hayotida tub o'zgarishlarga sabab bo'ldi. Bugungi kunda ta'limning ushbu asosliligi ta'limning dual turini shakllantirishda ham ustunlik qilishi mumkin. Yevropa ta'lim tizimi amaliyotidan ko'rinib turibdiki, dual ta'lim tashkiloti va ish beruvchilarning kelajakdagi mutaxassisning muvaffaqiyatli kasbiy va ijtimoiy moslashuvi bo'yicha o'zaro ta'sirining mahsulidir. Talaba allaqachon o'quv jarayonining dastlabki bosqichlarida korxonada xodimi sifatida ishlab chiqarish jarayoniga kiritilgan.

Mashhur psixolog Adam Smit o'zining asarida dual treningda shogirdlik va murabbiylik tizimini ish joyida kasbiy tayyorgarlikning an'anaviy usullari deb hisoblash kerakligini ta'kidladi, chunki usta bilan birga ishlagan yosh ishchilar kasb asoslarini o'rgandilar. Ishlab chiqarish, xususan, umumta'lim maktabi uchun Dual ta'lim-bu xodimlarni aniq "buyurtma asosida" tayyorlash, ularning barcha talablariga maksimal darajada muvofiqligini ta'minlash, ishchilarni qidirish va tanlash, ularni qayta tayyorlash va moslashtirish xarajatlarini tejash imkoniyatidir. Bundan tashqari, eng yaxshi bitiruvchilarni tanlash imkoniyati ham mavjud, chunki amaliy mashg'ulotlar davrida ularning kuchli va zaif tomonlarini o'rganiladi.

Dual ta'lim ta'lim tashkiloti va ish beruvchilarning kelajakdagi mutaxassisning muvaffaqiyatli kasbiy va ijtimoiy moslashuvi bo'yicha o'zaro ta'sirining mahsulidir. Talaba allaqachon o'quv jarayonining dastlabki bosqichlarida korxonada xodimi sifatida ishlab chiqarish jarayoniga kiritilgan. Adam Smit o'zining mashhur asarida Dual ta'limda shogirdlik va murabbiylik tizimini ish joyida kasb-hunar o'qitishning an'anaviy usullari deb hisoblash kerakligini ta'kidlagan, chunki usta yonida ishlayotganda yosh ishchilar kasb asoslarini o'rganishgan

MUNDARIJA:

T/R	Mualliflar	Maqola sarlavhasi	Bet
1	<i>AXMADOV NAZIRJON RAHMAT O'G'LI</i>	THE ROLE OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS IN SHAPING POSITIVE BEHAVIOR AMONG ADOLESCENTS	6
2	<i>SHAROPOVA MADINA OBID QIZI</i>	RAQAMLI QARAMLIK (SMARTFON, IJTIMOYIY TARMOQLAR) STRESSI VA IMMUNITET PASAYISHI	10
3	<i>SHAROPOVA ZARNIGOR OBID QIZI</i>		14
4	<i>RAJABOV RASULBEK SOBIR O'G'LI</i>	O'ZBEK OILASIDA MEHR, HURMAT VA MAS'ULIYAT KABI PSIXOLOGIK OMILLAR IJTIMOYIY BARQARORLIKNING ASOSIY TARKIBIY QISMLARI	18
5	<i>MA'RUFJONOVA MARJONAXON ALISHER QIZI</i>	EDUCATIONAL SIGNIFICANCE OF NATIONAL RELIGIOUS VALUES IN TEACHING ENGLISH TO DIFFERENT AGE GROUPS	21
6	<i>BAHRONOVA IRODA OTABEK QIZI</i>	BOLALAR NUTQINING SHAKLLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY OMILLAR	24
7	<i>YOQUBOVA MAFTUNA SHOYIM QIZI</i>	BO'LALAK TARBIYA FANI O'QITUVCHILARIDA DEONTOLOGIK KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	27
8	<i>RO'ZIQULOVA UMIDA AKBAR QIZI, TUROBOVA ZIYODA SHUHRAT QIZI</i>	MAKTABGACHA TALIM TASHKILOTI TARBIYACHILARI HAMDA OTA-ONALAR MUNOSABATI ORASIDAGI NIZO VA YECHIMLAR	31
9	<i>JUMAYEV NODIR ZAYNITDINOVICH</i>	O'SMIRLARDA INTELLEKTUAL QOBILIYATLARNI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK JIHATLARI	51
10	<i>HAMROYEV TEMURBEK JAMSHID O'G'LI</i>	CHET ELGA MEHNAT MIGRATSIYASI KETGAN OTA-ONALARNING FARZANDLARIDA IJTIMOYIY MOSLASHUV JARAYONINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.	61
11	<i>JALILOV JAVOHIR JAMSHID O'G'LI</i>	O'QUVCHILARDA KASB MOTIVATSIIYASINING SHAKLLANISHINING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK OMILLARI	66

T/R	Mualliflar	Maqola sarlavhasi	Bet
12	<i>SHAROPOV SUXROB SHODI O'G'LI</i>	O'SMIRLIK DAVRIDA REFLEKSIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING METAKOGNITIV MEXANIZMLARI	69
13	<i>YOQUBOV SODIQJON LATIF O'G'LI</i>	QARLUQ TIL BIRLIKLARI LEKSIKASINING LUG'AT FONDI VA LUG'AT TARKIBI	73
14	<i>OLIMOV LAZIZ YARASHOVICH</i>	SUD-PSIXOLOG EKSPERTI KASBIY KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	77
15	<i>RAJABOV ELSHOD ERKINOVICH</i>	‘ILTIFOT’ NUTQIY AKTINING BADIY MATNDA VOQELANISHINING FREYM MODEL T AHLILI	83
16	<i>NAZAROV ‘KMAL MARDONOVICH</i>	YOSHLAR PSIXOLOGIYASI VA MA‘NAVIY TARBIYA: INNOVATSION JAMIYATNI RIVOJLANTIRISHDA MA‘NAVIY QOBILIYATNI OSHIRISH YO‘LLARI	88
17	<i>RUST‘M‘V SH‘VK‘T SHUHR‘T ‘G‘LI</i>	TRANSFORMATSIYA JARAYONIDAGI TA‘LIM TIZIMIDA TALABALARNING ILMIY VA IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI	94
18	<i>DEHQONBOYEV SHOHJAHON OYBEK O'G'LI</i>	SUD PSIXOLOGIK EKSPERTIZASIDA STRESS HOLATLARINI ANIQLASH VA TAHLIL QILISH	101
19	<i>AXMEDOVA ZARINA RAHMAT QIZI</i>	LOYIHAVIY YONDASHUV ORQALI KELAJAK O‘QITUVCHILARNI FASILITATORLIK FAOLIYATIGA TAYYORLASH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	108
20	<i>AXMEDOVA ZARRINA JAMILOVNA</i>	TALABALARNING DUAL TA‘LIM TIZIMIGA MOSLASHUVINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	117
21	<i>GANJIYEV FERUZ FURQATOVICH</i>	AGRESSIV O'SMIRLARDA DESTRUKTIV AXBOROTLARNI YUZAGA KELISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLARI	122
22	<i>HAMROYEV JASUR UMEDOVICH</i>	THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE STUDY OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN YOUTH	126
23	<i>SHAROPOV SUXROB SHODI O'G'LI</i>	O'SMIR VA TALABA YOSHLARIDA ICHKI MOTIVATSIYA VA REFLEKSIV TAFAKKUR O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	130

T/R	Mualliflar	Maqola sarlavhasi	Bet
24	<i>HAFIZOV DIYORBEK ZARIF O'G'LI</i>	BOLALAR VA AYOLLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIK, PEDOFILIYA VA ERTA NIKOH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA HUQUQIY MEXANIZMLAR	136
25	<i>ASHRAPOV NODIRBEK NAMOZ O'G'LI</i>	SPECIFIC PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF SOCIAL INTELLIGENCE IN THE DEVELOPMENT OF THE COGNITIVE SYSTEM OF ADOLESCENTS	140
26	<i>MURODOVA MADINA ATAJON QIZI</i>	IJTIMOYIY TARMOQLARDAN FOYDALANISH, UYQU SIFATI VA TALABA QIZLAR PSIXOLOGIK HOLATI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	143
27	<i>ABDUVORISOVA MAFTUNAXON ABDUVOXID QIZI</i>	MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EMOTSIONAL INTELLEKTNI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK ASOSLARI	147

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Buxoro viloyat Axborot va Ommaviy kommunikatsiyalar boshqarmasi tomonidan 2025-yil 26-dekabrda №1273056 sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Tahririyat manzili: 200117, O‘zbekiston Respublikasi,
Buxoro shahri Alpomish ko‘chasi, 9-uy
Elektron manzil: <https://aspec.uz>
Telegram raqami: -998 (91) 245-46-66

“ACADEMIC SPECTRIUM” ilmiy-metodik jurnal.
Buxoro, 2026 № - 3-Son (2026-yil, Mart)